

Sergije Dimitrijević

**MOJA POLITIČKA SARADNJA SA
BOROM BARUHO U FRANCUSKOJ**

*My Political Collaboration with Bora Baruh
In France*

Sergije Dimitrijević

MOJA POLITIČKA SARADNJA SA BOROM BARUHAM U FRANCUSKOJ

Apstract.: Na osnovu svojih sećanja, dokumenata iz lične zbirke, arhivskih izvora i istoriografskih radova, autor je prikazao političku delatnost slikara Bore Baruha u Parizu tridesetih godina prošlog veka.

Ključne reči: Jevreji, komunistička partija, Francuska, Jugoslavija.

U vreme kad sam došao u Pariz, 20. decembra 1934, po nalogu i sa zadatkom Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju da napišem elaborat *Iskustva partijskog rada u Srbiji i Makedoniji*, u ovom gradu nije postojala nijedna partijska ili simpatizerska studentska komunistička grupa.

Pošto sam od novembra 1931. u sklopu organizovanog ilegalnog studentskog komunističkog pokreta na Beogradskom univerzitetu učestvovao u radu jedne ilegalne grupe, a 1932. osnovao sam Skojevsku organizaciju u Leskovcu, koju sam vodio do odlaska u Francusku, da bih na početku školske godine 1933/34. osnovao i vodio takvu ilegalnu studentsku grupu u Beogradu, i uz to u leto 1934. rukovodio sam seoskom partijskom organizacijom u Vučju i Čukljaniku; pošto sam, dakle, sve to upisao u delokrug mog rada – bilo je sasvim prirodno što sam odmah po dolasku u Pariz nastojao da i ovde formiram takvu ilegalnu simpatizersku studentsku grupu.

UČEŠĆE U RADU ILEGALNE KOMUNISTIČKE STUDENTSKE SIMPATIZERKE GRUPE

Takvu sam grupu oformio već 1935. godine. U nju sam uključio i Boru Baruha, slikara i studenta prava, čija je porodica došla u Beograd iz Niša, kog sam poznavao iz studentskih demonstracija i akcija kao simpatizera komunističkog pokreta u Beogradu, Radmila Milovanovića, studenta prava iz Vranja, sa kim sam se povezo na preporuku Sime Pogačarevića, rukovodioca partijske organizacije iz Vranja, koju mi je preneo sekretar leskovačkog okružnog komiteta KPJ Blagoje Nikolić (R. Milovanovića sam kasnije is-

ključio iz ove grupe zbog njegovih levih skretanja), studenta N. N. koga sam upoznao u Parizu, ali o njemu namerno ne dajem bliže podatke, da mu ne bih naškodilo. Peti član te šestočlane grupe bio je Ljubiša Ilić, student agronomije, koga sam upoznao preko B. Baruha. Bora i Ljubiša živeli su u Parizu od male stipendije ili pomoći. Baruh je dobivao neznatnu pomoć od jevrejske opštine (400 frs) i jednog beogradskog trgovca iste narodnosti (100 frs). Zato su obojica, kao siromašni studenti bili prisiljeni da rade kelnerske poslove u jednom zadružnom vegetarijanskom restoranu u latinskom kvartu, iza crkve *St. Sulpice*, gde sam povremeno obedovao.

U okviru grupe prorađivali smo marksističku literaturu, partijsku štampu i interne spise, držali referate i diskutovali o političkoj situaciji u svetu i Jugoslaviji, o Sovjetskom Savezu, o pojedinim pitanjima partijske politike (npr. o nacionalnom pitanju, narodnom frontu, seljačkom pitanju, konspiraciji, radu među studentima itd). Članovi ove i ostalih grupa odlazili su na političke manifestacije KPF i Narodnog fronta, gledali sovjetske filmove u pariskim bioskopima i posebnoj kinoteci sovjetskih filmova koja se nalazila u kvartu *Bagnolet*.

Tokom vremena, pojedinci iz te grupe politički su sazrevali, pa sam B. Baruha i Lj. Ilića učlanio u Francusku komunističku partiju, a B. Baruha kao čoveka koji je ispunjavao uslove za konspirativan rad u ilegalnom komunističkom pokretu i u KPJ. B. Baruha sam lično primio u našu partiju i kao takvog uveo u jugoslovensko studentsko partijsko rukovodstvo koje sam oformio nešto kasnije, sredinom 1935.

Svi članovi KPJ na radu u Francuskoj, sem članova CK KPJ, učlanjivani su u KP Francuske. Jedino smo one koji nisu ispunjavali uslove za rad u ilegalnim uslovima učlanjivali samo u francusku partiju, da bi se dalje politički izgrađivali.

Tako je naša prvobitna simpatizerska grupa KPJ prerasla u partijsko-simpatizersku grupu, pošto su u njoj, pored mene, kao članovi partije bili i B. Baruh i Ljubiša Ilić (samo kao član KPF).

ULAZAK BARUHA U PARTIJU

Razgranjavanjem partijsko-simpatizerskog rada među studentima došlo je do stvaranja novih simpatizerskih grupa. Svaki član jugoslovenskog studentskog partijskog rukovodstva, čiji sam sekretar bio i u koje sam uveo one studente koje sam učlanio u KPJ (ovo studentsko partijsko rukovodstvo obuhvatalo je u početku, pored mene, Radivoja Uvalića, studenta prava i njegovu ženu Zlatu, u čijem smo se stanu sastajali, Crnogorca Vukašina Radunovića, studenta istorije i Boru Baruha) imao je zadatak da stvori svoju simpatizersku grupu. Nove simpatizerske grupe stvorili su R. Uvalić, V. Radunović i B. Baruh.

U simpatizersku grupu R. Uvalića (koji je tada radio kao činovnik u *Office scolaireu* – školskoj ustanovi pri jugoslovenskom poslanstvu, a koga sam učlanio u partiju i uveo u jugoslovensko partijsko rukovodstvo na preporuku partijskog aktiviste Ljube Ilića) bili su u različita vremena Pavle Savić, student fizičke hemije i njegova žena Branka, kao i tri studenta prava: Vladimir Poležina, Brana Marinković i Đorđe Nikolić.

U simpatizerskoj grupi B. Baruha bili su Ivo Šeremet, slikar, njegova žena Tanja, skulptor Steva Bodnarov i NN o kome ne dajem podatke da mu ne bih naneo štetu.

Simpatizerska grupa B. Baruha sastajala se u njegovom ateljeu u *Impasse de Rouet No 14* i u stanu Šeremetovih. Pošto je ta grupa bila neka vrsta podgrupe prvobitne partijsko-simpatizerske grupe (Dimitrijević-Baruh), ja sam redovno dolazio na njene sastanke i lično rukovodio političkim radom u njoj.

U neposrednoj blizini Borinog ateljea ili u istoj zgradi stanovao je španski komunista, emigrant, čijom se ćerkom Elvirom oženio B. Baruh.

RAD U JUGOSLOVENSKOM STUDENTSKOM UDRUŽENJU

Posle marseljskog atentata (ubistva kralja Aleksandra) 9. oktobra 1934. otpočeli su masovni progoni Jugoslovena u Francuskoj. Tada je, između ostalih, uhapšeno nekoliko članova stare uprave Jugoslovenskog studentskog udruženja u Parizu (uglavnom studenata iz Hrvatske, među kojima je bilo i pristalica samostalaca, opozicione partije Svetozara Pribičevića, koji je tada bio u emigraciji. Neki od njih su zadržani u zatvoru više od mesec dana). Sve to je zaplašilo ostale jugoslovenske studente u Francuskoj i dovelo do prestanka rada ovog udruženja.

Posle oslobađanja osumnjičenih i pohapšenih studenata dolazi do postepene obnove rada ovog udruženja. Početkom 1935. godine održano je nekoliko sastanaka jugoslovenskih studenata, sazvanih od ostataka stare uprave, i do međusobnog upoznavanja starih i novih jugoslovenskih studenata koji su se redovno sastajali u kafani *La Capoulade*, gde su u jednom uzdignutom delu sale održavani ti sastanci. Tada smo se dogovorili da održimo skupštinu Udruženja, negde u proleće 1935, izaberemo novu upravu i u potpunosti obnovimo rad ovog udruženja. Za obnovu rada Udruženja posebno su bili zainteresovani komunistički nastrojani studenti (uglavnom već pomenuta simpatizerska grupa koju sam vodio) koji su preko ovog udruženja pokušavali da stvore studentski narodnofrontovski opozicioni pokret, ali su za to bili i drugi opoziciono nastrojani studenti u Parizu.

Za obnovu rada Udruženja posebno sam se lično zalagao, jer je to bio jedini mogući legalni oblik skupljanja i masovnog političkog delovanja među jugoslovenskim studentima.

Pošto sam već bio poznat kao učesnik demonstracija, koji je bio hapšen u Beogradu, i koji je otvoreno zastupao prokomunističke stavove u predavanjima i diskusijama, između ostalog i na sastancima ovog udruženja, nisam mogao da nastupim kao kandidat za novog predsednika. Zato smo se dogovorili da to bude Bora Blagojević, asistent Pravnog fakulteta u Beogradu, koji je kroz mesec dana trebalo da se vrati u zemlju, a da ja budem kandidovan za potpredsednika, koji će ga zameniti na čelu nove uprave čim on ode. Sa ovom kombinacijom saglasio se i sam B. Blagojević.

Naša opoziciona narodnofrontovski orijentisana lista odnela je pobedu na skupštini Udruženja, porazivši režimsku listu podržavanu od jugoslovenskog poslanstva, uprkos činjenici da su članovi Udruženja bili uglavnom stipendisti. Na taj način komunistička simpatizerska studentska grupa koju sam oformio u Parizu početkom 1935. faktički je preuzela rukovodstvo Udruženja jugoslovenskih studenata u Parizu. Od stare uprave "primili smo jedino pečat Udruženja, nepotpuna pravila i dug od 65 franaka".

U toj upravi, čiji sam faktički predsednik postao mesec dana posle izbora, pored mene bili su dvojica članova pomenute komunističke simpatizerske grupe: Bora Baruh, kao sekretar udruženja, i Ljubiša Ilić, kao član uprave. Treba istaći da su uprkos faktičkom komunističkom rukovodstvu ove organizacije, ostali članovi uprave pripadali raznim opozicionim političkim strujama. Tako je čitav sastav uprave i njen rad među studentima imao izrazit narodnofrontovski opozicioni karakter. Pri tome su korišćena narodnofrontovska iskustva beogradskog studentskog pokreta, koji je okupljao studente u zajedničkoj borbi protiv diktature i nastojanja režima da ugrozi autonomiju Univerziteta, oteža školovanje siromašnim studentima, uvođenjem taksi i drugih ograničenja i stvori nacionalističke režimske studentske organizacije fašističkog karaktera.

U periodu rada ove uprave u Jugoslovenskom studentskom udruženju u Parizu održano je nekoliko antifašističkih predavanja i vođene su akcije protiv nepravilnog dodeljivanja stipendija i pomoći studentima od strane poslanstva.

Zadržavajući izrazito opozicioni karakter prema režimu u zemlji, pomenuta uprava ovog udruženja vodila je ogorčenu borbu protiv dva pokušaja cepanja jugoslovenskog studentskog pokreta u Parizu: stvaranja režimskog nacionalističkog Jugoslovenskog akademskog studentskog udruženja i posebnog Pravničkog udruženja isto takve režimske orijentacije. Protiv prvog cepačkog udruženja uprava Udruženja jugoslovenskih studenata u Parizu izdala je poseban letak, isključila sedmoricu njegovih osnivača i onemogućila njegovu ozbiljniju aktivnost, a drugi je pokušaj likvidiran u začetku, te takvo udruženje nije ni stvoreno.

Sem toga, uprava Udruženja jugoslovenskih studenata u Parizu "je protestovala protiv činjenice da su studenti protivzakonito držani u pritvoru i protiv ograničenja slobode školovanja u inostranstvu. Uz to je uspjela da dobije 100 franaka od *Office scolaire*a na ime pomoći i 300 franaka od poslanstva za stvaranje hora. Ova muzička sekcija je "okupila pored starih članova *Jadrana* uglavnom stipendiste i ostale studente".

"Uprava je pokušala, bez uspeha, da uspostavi odnose i veze sa studentskim organizacijama u zemlji".

Karakter našeg studentskog udruženja bolje se vidi iz letka koji je Udruženje jugoslovenskih studenata u Parizu izdalo 5. juna 1935. sa potpisom *Uprava*. U njemu, između ostalog, piše: "Svima je poznata borba koju mi vodimo za zaštitu studentske nezavisnosti a protiv pokušaja da se studenti stave u službu reakcionarne fašističke politike. U momentu kada je ta borba dala povoljne rezultate, jedna grupica zlonamernih i nesvesnih studenata pretrpevši poraz na godišnjoj skupštini, kopirajući program famoznog JAK-a (fašističkog studentskog udruženja stvorenog u Beogradu), pristupila je stvaranju novog fašističkog udruženja. Njihov cilj je da za račun protivnika slobodoumne omladine pocepaju studentske redove."

Onda se nabrajaju mere koje je Uprava našeg udruženja jednoglasno prihvatila:

"1. Isključuje iz članstva Udruženja članove njihove grupe" – koji su pojedinačno imenovani.

"2. Poziva sve studente da produže otpočeti društveni bojkot tih lica, kao i svih onih, koji su povodeni ličnim ambicijama i materijalnim koristima, prenebregli opšte studentske i narodne interese."

"3. Pokreće akciju za njihovo demaskiranje pred našom i francuskom javnošću".

"Podvlačimo da iste mere ne preduzimamo protiv drugih lica – članova tog udruženja – jer je jedan deo studenata-stipendista prinuđen da usled ekonomske zavisnosti stupa u različita udruženja, sa kojim se ne slaže".

"Ali sve to neće nas sprečiti da na prve pokušaje novih provokacija kako u Parizu tako i u zemlji odgovorimo još oštrijim merama".¹

1 Korišćeni izvori: 1. Izveštaj uprave Jugoslovenskog udruženja u Parizu o radu u 1935. godini – potpisan od Dimitrijevića i Baruha – Zbirka S. Dimitrijević. 2. Faksimil letka: Jugoslovenskim studentima u Parizu, koji je Uprava Udruženja jugoslovenskih studenata u Parizu izdala povodom stvaranja Jugoslovenskog akademskog udruženja 4. juna 1935. – nađen u arhivi Kominterne. Detaljnije podatke o radu Udruženja jugoslovenskih studenata u Parizu nalazimo u radu N. Cvetkovića: *Neki vidovi aktivnosti studenata Beogradskog univerziteta u Parizu (1935-1937 godine) sa posebnim osvrtom na delatnost Sergija Dimitrijevića* – Zbornik: Beogradski univerzitet u predratnom periodu, Narodno-slobodilačkom ratu i revoluciji, knjiga I, Beograd 1986, str. 264-268.

Negde početkom 1937. godine Uprava Udruženja jugoslovenskih studenata u Parizu nastojanjem Baruha i Dimitrijevića koji su se posebno interesovali za moderno slikarstvo, uspela je da organizuje u Parizu u jednoj privatnoj galeriji i izložbu slika jugoslovenskih umetnika koji su tada tamo boravili. Na njoj su, koliko se sećam, učestvovali, pored Bore Baruha, Ljubica Sokić sa serijom crteža sa buvlje pijace, Peđa Milosavljević, tada jedan od sekretara jugoslovenskog poslanstva, Rajko Levi, Vasa Pomorišac (koji se pojavljuje na čuvenim fotografijama sa te izložbe), a možda i slikari Zonjić i Marko Čelebonović i skulptor S. Bodnarov.

Dimitrijević kao predsednik i Baruh kao sekretar ove uprave zajednički su vodili ovo udruženje (Ljubiša Ilić vratio se u zemlju juna 1936), verovatno oko dve godine, negde do proleća 1937, kada je izabrana nova uprava koju su preuzela dva nova komunistrički orijentisana studenta (iz simpatizerske grupe R. Uvalića). Pavle Savić, kao predsednik Uprave i Vladimir Poležina, student prava iz Makedonije, kao sekretar, čime je ovo udruženje i dalje ostalo u rukama organizovanih komunista, na čiju je politiku imalo odlučujućii uticaj rukovodstvo jugoslovenske partijske organizacije, u kome su bili S. Dimitrijević kao sekretar i B. Baruh kao član.

RAD U JUGOSLOVENSKOJ PODSEKCIJI KP FRANCUSKE

Celokupnim političkim i sindikalnim radom u komunistički orijentisanom i organizovanom delu jugoslovenske emigracije u Parizu i Francuskoj rukovodila je jugoslovenska podsekcija KP Francuske u čije sam rukovodstvo ušao u proleće 1935.

Po isteku septembra 1935, kad sam postao sekretar ovog jugoslovenskog partijskog rukovodstva pri Centralnom komitetu KP Francuske i borbenu orijentisanu sindikalnu centralu *CGTU* (Confederation Générale du Travail Unifié) unija pri kojoj je postojala neka vrsta posebne emigrantsko sindikalne sekcije u okviru *MOI* (*Main d'oeuvres immigré*), uveo sam u rukovodstvo pomenute jugoslovenske podsekcije KP Francuske (čije je sedište bilo u zgradi sindikalne centrale *CGTU* u ulici **Grange aux Belles, br. 33**) i Boru Baruha i uključio ga u rad kao svog saradnika. U tom svojstvu, B. Baruh je učestvovao u diskusijama na sastancima rukovodstva podsekcije, zajedno sa mnim odlazio je na sastanke jugoslovenskih radničkih partijskih i sindikalnih grupa u pregrađima Pariza, pomagao mi u slanju partijskog materijala, u korespondenciji sa provincijom i u umnožavanju "Organizacionog biltena" direktivnog karaktera, preko kojeg sam jednovremeno slao uputstva svim našim organizacijama u provinciji (ukupno smo izdali četiri broja), a radio je i na rasturanju partijske i iseljeničke štampe.

Da bismo shvatili koliki je to bio posao treba ukazati da je po pisanom izveštaju na početku 1936. godine postojalo 6 jugoslovenskih partijskih radničkih grupa u provinciji Francuske sa 32 člana, a u pariskom regionu dve radničko-simpatizerske grupe sa 17 članova i četiri studentske partijsko-simpatizerske grupe sa 20 članova. Od ukupnog broja njihovih pripadnika 71 (uključujući i dvojicu koja su bila van grupe) bilo je 46 članova partije.

Pored toga u simpatizere pokreta mogu se ubrojati i 104 pripadnika jugoslovenskih sindikalnih grupa. Tako je ukupan broj partijskih i sindikalno organizovanih Jugoslovena iznosio početkom 1936. godine 175 lica.

Ovom broju treba dodati i masovne organizacije predvođene komunistima: Iseljeničko udruženje (118 članova – koje je izdavalo i "Iseljenički glasnik"), Radničko pevačko društvo "Sloga" u Parizu, patronatsku organizaciju (koja je skupljala priloge u korist političkih osuđenika i izdavala list "Protiv Glavnjače", pa i samo Udruženje jugoslovenskih studenata u Parizu.

Podsekcija je od polovine 1935. godine do februara 1936. godine rasturila 4363 listova i 636 brošura.

U tom izveštaju piše: "Tehničke je poslove u početku obavljao Miša (Dimitrijević), a zatim je preuzeo Mika (Baruh). Sada mu je dodeljen pomoćnik". U njemu se precizira da je među drugovima "koji su u avgustu i septembru stupili u pokret (S. D.: u stvari podsekciju)", "Mika preuzeo tehničke poslove".

Navedeni podaci uzeti su iz Izveštaja o radu centralne jugoslovenske sekcije KP Francuske za drugu polovinu 1935. i dva prva meseca 1936. godine koji sam u svojstvu sekretara jugoslovenske podsekcije KPF poslao rukovodstvu KPJ i potpisao sa moja dva partijska pseudonima: "Miša (u odnosu na Jugoslovene) – Robert (u odnosu sa Francuzima).

Krajem 1936. godine broj organizovanih i međusobno povezanih jugoslovenskih radnika i studenata predvođenih komunistima dostizao je 700-800 lica (po ličnom sećanju).

Pri CK KP Francuske organizovane su partijske škole i kursevi za rukovodeće kadrove podsekcije (koji su trajali 2-3 meseca) na kojima su predavali rukovodioci Francuske komunističke partije (M. Thorez, J. Duclas, M. Gitton, M. Cachin, Vaillant-Couturier, F. Bronte, A. Marty, Cognot, Fajon, G. Peri, Manmousseau, Waldeck-Rochét i dr.). Partij-

sku školu za rukovodeće kadrove pohađao je Dimitrijević, a školu za političke govornike Dimitrijević i Baruh.²

Jednovremeno sa slanjem napred pomenutog izveštaja o radu podsekcije (kucan na mašini), poslat je i kratak izveštaj o radu jugoslovenskog partijskog studentskog rukovodstva kao "Izveštaj CK SKOJ-a o radu Omladinske organizacije u Francuskoj".

U njemu je naglašeno: "Rad sa omladinom ograničen je isključivo na studente, pošto radnici dolaze u Francusku kao odrasli, te zato stupaju u partijske grupe. Što se tiče studenata oni ne predstavljaju tako dobar materijal po socijalnom poreklu kao što je slučaj sa onima iz zemlje. Ovde su studenti ili sinovi bogatih porodica ili pak stipendisti, a oni se vrbuju uglavnom među državotvornim elementima, sinovima nacionalnih porodica, petokolonašima i licima koja se upotrebljavaju u policijske ciljeve." "Celokupni broj studenata prelazi 150, ali usled raštrkanosti njihovo ovdašnje udruženje okuplja oko 80 studenata. To udruženje izabralo je upravu sa programom narodnog fronta studentskog, u kojoj naša frakcija ima većinu". "U okviru udruženja usled unutrašnjih trzavica nije se mnogo što učinilo, niti su postignuti politički uspesi".

"U toku godine bilo je 4 studentske grupe sa 20 lica od kojih osam partijaca. Ovih dana su u partiju stupila još dvojica".

Od tih grupa jedna jedina (grupa Dimitrijevića) je radila u toku cele godine ostvarivši u potpunosti predviđeni program političkog i teorijskog izgrađivanja i uzimajući najaktivnijeg učešća u radu Udruženja. Druge su grupe povremeno radile i najveći je njihov nedostatak što su u potpunosti bili izolovani od družinskog rada sem dvojice članova, što predstavlja jedan od razloga neuspeha naše frakcije u ostvarivanju ovog programa, pošto ona nije imala na koga da se osloni u toku rada. Danas usled kraja školske godine i odlaska studenata, stare su grupe prestale da rade i nalaze se tri nove u formiranju u koje ulaze pored starih drugova četvero novih".

Pošto sam jednovremeno bio i sekretar jugoslovenske podsekcije KPF i sekretar jugoslovenskog studentskog partijskog rukovodstva nije imalo smisla da potpišem oba izveštaja. Zato je ovaj drugi izveštaj, sporazumno sastavljen, rukom napisao i potpisao član studentskog partijskog rukovodstva "Mika" (B. Baruh), a ja sam kao sekretar samo dodao: video Miša³

2 Pošto se u citiranom izveštaju (ACK SKJ Fond KI 142/1936) pominje da su "centralnu višu političku školu za kadrove MOJ-a" pohađali u čitavom periodu obuhvaćenom izveštajem trojica: Borski (pol. emigrant), Antun (radnik iz rukovodstva podsekcije) i Miša (Dimitrijević), a kurseve za političke govornike: Gromov (Ljuba Ilić), Danilo (Miron Demeć), Ganča (Hadži Panzović) i Miša, verovatno je da su Dimitrijević i Baruh bili istovremeno na jednom takvom kursu za političke govornike u 1936. godini

3 ACK SKJ Fond 143/1936.

RAD NA STVARANJU INTERNACIONALNIH BRIGADA U ŠPANSKOM GRAĐANSKOM RATU

U jesen 1936, u vreme kad se postavljalo pitanje organizovane pomoći republikanskoj Španiji zahvaćenoj fašističkom pobunom i građanskim ratom, jugoslovenska podsekcija KP Francuske koja je okupljala sve organizovane jugoslovenske komuniste, partijce i simpatizere odigrala je odlučujuću ulogu u organizovanju i slanju jugoslovenskih dobrovoljaca iz Francuske, Belgije, a i pojedinaca iz Sovjetskog Saveza i drugih zemalja koji su išli preko Pariza, pa samim tim i u formiranju međunarodnih brigada.

U to vreme ja sam kao sekretar ove organizacije, povezan sa centralnim komitetima jugoslovenske i francuske KP, ušao kao jugoslovenski predstavnik u ilegalni međunarodni komitet za slanje dobrovoljaca u Španiju u cilju formiranja internacionalnih brigada koje su se borile na strani republikanaca, na čijem je čelu bio André Marty, jedan od sekretara izvršnog biroa Kominterne (EKKI). U komitetu sam bio od septembra 1936. pa sve do sredine 1937. godine i lično formirao grupe jugoslovenskih dobrovoljaca i organizovao njihov odlazak za Španiju.⁴

Pošto se rad na prihvatanju dobrovoljaca bio znatno razgranao i uvećao, počev od proleća 1937. godine na tom mi je zadatku pomagao Bora Baruh, čiji je novi partijski pseudonim bio Emil. On je i dalje obavljao taj posao i posle mog udaljenja sa tog sektora rada, nakon razmimoilaženja sa grupom Marić-Kusovac, sredinom 1937. (o čemu ću govoriti kasnije).

Rad u podsekciji je bio obiman. Sa Baruhom sam bio svakodnevno. Pošto smo radili popodne, često sam se sa njim vraćao iz podsekcije oko 22 sata i svraćali bismo u jedan restoran na velikim bulevarima *Tout va Bien*, da prezalogajimo kremviše i pivo.

Sredinom 1937. godine došlo je do oštrog razmimoilaženja između mene i predstavnika CK KPJ u Parizu Iva Marića i Labuda Kusovca kao i Radivoja Uvalića (koji je vraćen iz Španije i bio je tesno povezan s njima).

Tada se nisam slagao sa nazovi revolucionarnim govorima Mirka Kujačića i Čede Kruševca u opozicionom narodnofrontovskom Udruženju jugoslovenskih studenata u Parizu u kojima se pominjao krvavi kraljevski režim u Jugoslaviji, i isticao veliki broj pobijenih i desetine hiljada pohapšenih komunista i sl. što je moglo ne samo da zaplaši stipendiste

4 O tome detaljno u radovima S. Dimitrijevića, objavljenim u Zborniku Španija V i u ispravljenoj verziji u časopisu "Naše stvaranje", Leskovac, br. 1-3, 1975, str 37-47, pod naslovom *Rad na stvaranju internacionalnih brigada u španskom ratu i odlazak Jugoslovena preko Pariza*.

već je pretilo i da rasturi ovo udruženje koje je tada predvodio pripadnik grupe R. Uvalića – P. Savić

Pošto je cilj našeg rada među studentima bio okupljanje jugoslovenskih studenata na jednoj opozicionoj narodnofrontovskoj platformi, njihova politička izgradnja i pripremanje za povratak i politički rad u zemlji (što se najbolje vidi iz citiranog letka prethodne uprave Udruženja), a ne rasterivanje stipendista, niti njihovo pretvaranje u politemigrante, morao sam se suprotstaviti takvoj orijentaciji Udruženja.

U posebnoj pismenoj izjavi upućenoj Politbirou KPJ i predatoj njegovom članu Lovru Kuharu istakao sam da se u dvadeset dve tačke ne slažem sa političkom linijom Marić-Kusovac, koja je protivna odlukama VII kongresa Kominterne i ne znam više kojeg kongresa KP Francuske.

Takvo moje otvoreno suprotstavljanje sektaškoj politici grupe Kusovac-Marić dovelo je do netačnih, isfabrikovanih optužbi da sam govorio protiv Staljina i protiv Toreza (generalnog sekretara KPF), da u pripremnoj doktorskoj tezi revidiram Marksa (pošto sam obrađivao pitanje formiranja cena u uslovima imperijalizma i monopolističkog kapitalizma) i razne druge prljavštine ličnog karaktera. Tada sam skinut sa funkcije sekretara jugoslovenske podsekcije KPF, jugoslovenskog predstavnika u Međunarodnom studentskom komitetu protiv rata i fašizma i sekretara jugoslovenskog studentskog partijskog rukovodstva, a P. Savić kao novi predsednik Udruženja jugoslovenskih studenata u Parizu mi je pretio da će me isključiti iz Udruženja, jer sam se suprotstavljao "revolucionarnim" govorima Mirka Kujačića u tom Udruženju.

Pitanje mog članstva u KP Francuske nije postavljano, jer bi u tom slučaju CK Francuske partije ispitivao moje neslaganje sa politikom predstavništva CK KPJ.

Kada je na jugoslovenskom studentskom partijskom rukovodstvu R. Uvalić u ime partijskog rukovodstva (grupa Marić-Kusovac) stavio na dnevni red pitanje navedenih optužbi, B. Baruh je zauzeo stav koji me je lično duboko razočarao. Izjavio je "da ne veruje da su sve iznete optužbe tačne, ali sve je moguće, pa se on ne može izjasniti".

Iako je iza optužbi stajalo tadašnje parisko rukovodstvo partije (delegati CK KPJ Marić i Kusovac) ne treba zaboraviti da smo B. Baruh i ja u zajedničkom radu u okviru partijsko-simpatizerske grupe koju sam vodio, radu sa podgrupom B. Baruha, u radu u Udruženju jugoslovenskih studenata a kasnije i u podsekciji KP Francuske, uz zajedničko obilaženje muzeja, izložbi, radničkih kvartova i predgrađa, zajedničko odlaženje na narodnofrontovske mitinge i manifestacije (uključujući i proslave 1. maja, 14. jula - dan pada Bastilje), učešće u velikim protestnim povorkama, izlete lista L' Humanité i dr) – tokom 1937. skoro svakodnevno bili zajedno.

Posle višemesečnog, za mene teškog, perioda udaljavanja od partijskih funkcija i neke vrste bojkota od strane jugoslovenskih partijaca, nastao je period raščišćavanja situacije.

Partijska komisija u sastavu Tito, B. Kidrič i V. Vlahović (to mi je lično saopštio B. Kidrič sa kojim sam, po njegovom povratku iz Moskve vodio beskrajne razgovore, tokom kojih je upoznao moje stavove) detaljno se pozabavila političkom linijom sprovedenom u Parizu i isključila je sektašku grupu Marić-Kusovac iz partije, a istovremeno kaznila niz istaknutih partijskih rukovodilaca za pasivni odnos prema pogrešnoj partijskoj politici. Kasnije su mnogi od njih vraćeni na partijske funkcije. Od rukovodećeg pariskog partijskog kadra ostao sam jedini bez partijske kazne, pošto sam se otvoreno, pa čak i u pismenom obliku, suprotstavio pogrešnoj partijskoj politici.

Sledbenici takve politike, R. Uvalić, B. Baruh i dr. vratili su se u zemlju (Baruh 1938) bojkotovani kao frakcionaši. A neki članovi simpatizerske grupe R. Uvalića, Brana Marinković i Đorđe Nikolić, bili su politički upropašćeni i izgubljeni za pokret.

Od čitave komunističke simpatizerske grupe R. Uvalića, ostao je, koliko mi je poznato, u komunističkom pokretu samo P. Savić, koji se na vreme otcepio od frakcionaške grupe. Njega smo u školskoj 1938-1939. godini – kad sam ponovo postao sekretar studentskog partijskog rukovodstva (i ušao kao jugoslovenski predstavnik u Balkanski komitet) – primili u partiju na Kidričevu i moju preporuku. Nije isključeno da se i V. Poležina, mada se precizno ne sećam, tada izvukao, ali je kasnije, u vreme Informbioa (jednovremeno sa I. Marićem i L. Kusovcem) skrenuo sa pravilne partijske linije.

Hvar, februara 1987.

Sergije Dimitrijević

My Political Collaboration with Bora Baruh in France

S u m m a r y

The Paris years of painter Bora Baruh are usually associated with his maturing as an artist and starting a family. His political activity was largely overshadowed by his artistic work, and no research was done to shed light on this aspect of his life. On the basis of his memories and historical sources, dr. Sergije Dimitrijevic presented Bora Baruh as a politically active intellectual in the organizations of Yugoslav Communists in France, and revealed some valuable new information.

As a member of the Communist Party of Yugoslavia and under the leadership of Dimitrijevic, Baruh set up his own group of sympathizers among the students. Dimitrijevic was president and Baruh secretary of the pro-communist Yugoslav Students' Association in Paris. Baruh was also active in the Yugoslav sub-section of the French Communist Party in the capacity of the associate of its president, Dimitrijevic. Together, they endeavored to expand the communist organization among Yugoslav workers and students in France, and in late 1936 they brought in between 600 and 700 persons. Baruh also assisted Dimitrijevic in receiving and dispatching volunteers to the Spanish Republican Army. A disagreement within the top leadership of the Yugoslav communists in France separated Baruh from Dimitrijevic, who was dismissed and exposed to boycott. A party commission investigation rehabilitated Dimitrijevic, while Baruh and several others were now stigmatized as factionists, and boycotted. Baruh returned to the country in 1938.